

Tero Matkaniemi

Joensuu-Kuopio-uintiottelut olivat tähtihetkiä

Vuonna 1904 perustettu Kuopion Uimaseura (KuUS) on maamme nykyään toimivista uimaseuroista neljänneksi vanhin. Kuopiolaisille tieto siitä, että samassa läänissä sijainneessa Joensuussa perustettiin uimaseura (JoUS) vuonna 1907, oli varmasti mieluinen. Vaikka Joensuu oli 1900-luvulla väkiluvultaan Kuopiota pienempi, se ei estänyt uimaseurojen välisen kumppanuuden syntymistä.

Erityisen leiman seurojen vuosisataiselle yhteistoiminnalle loi kaupunkiottelujen sarja, jota käytiin kisailun mutta ennen kaikkea reilun toveruuden merkeissä vuodesta 1936 vuoteen 1968. Kaupungit kohtasivat avovesikaudella kaikkiaan 33 kertaa, joista Joensuu ylsi voittoon kahdeksasti. Neljästi Joensuu ja Kuopio ottelivat tasapisteisiin. Joukkueet kohtasivat kesäisin kahdesti vuosina 1936, 1945–1949 sekä 1956. Joensuun voitokkaita vuosia olivat 1936, 1937, 1947, 1948 (molemmat ottelut), 1949, 1950 ja 1967. Varkauden Uimarit (VarU, perustettu 1935) osallistui kisoihin vuosina 1955 ja 1956. Iisalmen Uimarit (IU, perustettu 1945) osallistui kilpailusarjaan vuonna 1962, jolloin se päihitti sekä Joensuun että Kuopion.

Filantropian hengessä

Suomalainen yhteiskunta modernisoitui vahvasti 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Kaupungit kasvoivat, työväestön määrä lisääntyi ja yhteiskunta demokratisoitui vapaa-ajan harrastuksissaan. Yhteiskunnan muutoksen ansiosta myös Joensuussa ja Kuopiossa työväestöön lukeutuneet pääsivät kesäisin virkistäytymään yleisiin uimaloihin. Samalla koulu-
laiset tulivat suurina joukkoina seurojen uimaopetuksen piiriin.¹

Suomalaisen uimaopetuksen juuria selvittänyt Kalervo Ilmanen osoittaa tuoreessa tutkimuksessaan, kuinka uimaseurojen toiminta käynnistyi uimaopetuksen ja hengenpelastuksen merkeissä. Siten seurat nojasivat vahvasti filantropian aatteisiin. Aatteen käytännön ilmentymänä oli uimataidon opettaminen mahdollisimman monelle, jotta turhilta hukkumiskuolemilta vältyttäisiin. Myös 1900-luvun alun uintinäytökset palvelivat enemmänkin filantropian eli yksityisen hyväntekeväisyyden kuin kilpaurheilun tavoitteita. Niissä oli usein sivujuonteena se, että kaupunkien vähävaraisille koululaisille tarjottiin maksutta pääsy uintinäytöksiin.²

Autonomisessa Suomessa perustetun Joensuun Uimaseuran syntyä ja myöhempää kehitystä edistivät kesäkuukausina avovesiuinnille suotuisat olosuhteet. Toiminta keskittyi Ilosaareen, mutta myös taajaman ulkopuolella asuneilla oli hyvät mahdollisuudet huolehtia hygieniastaan ja nauttia järvi- ja jokikylvyistä uintiin sopivilla rannoilla. Myös Kuopiossa edellytykset uinnille olivat suotuisat: "Kallaveden kaupunki" sijaitsee lounaasta Kallaveteen työntyvällä kapeatyvisellä Kuopionniemellä, joka jakaa järven kahteen altaaseen.

Kansalaistoimintojen alkuvaiheessa Joensuun kaupungin keskeinen sijainti Pohjois-Karjalassa auttoi JoUS:n puuhamiehiä luomaan tavoitteidensa mukaisesti yhteyksiä kaupungin ulkopuolelle. Idässä luontevana yhteistyökumppanina oli Sortavala. Liikkumista sekä Ylä-Karjalaan että Laatokan Karjalaan helpotti rautatie, josta oli huomattavaa apua urheiluharrastuksen leviämässä. Monille junamatka oli 1900-luvun alussa ainutkertainen elämys, ja ilman urheiluseurarientoja junakyyti olisi voinut jäädä monelta kokematta. Ainakin yhdestä joensuulaisten junalla tehdystä uimanäytösmatkasta on olemassa painettua aineistoa. Pohjois-Karjalan ensimmäinen uintimestari Arvi Nuoramo (ent. Nygrén) on kuvannut yhtä Sortavalan-retkeä artikkelissaan "Muistelma joensuulaisuimarien vie-

railumatkasta”.³ Vastaavasti KuUS esitteli lajiaan etupäässä omassa maakunnassaan.

Vaikka Joensuu yhtenä Pohjois-Karjalan teollisuuskeskuksista oli itenäistymisen jälkeisinä vuosikymmeninä vahvaa kasvualustaa vuonna 1919 perustetulle Työväen Urheiluliitolle (TUL) ja sen Karjalan piirijärjestölle, toimintatilaa jäi runsaasti myös Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton (SVUL, perustettu 1906) alaiselle porvarilliselle seuratoiminnalle. Joensuun ja Kuopion uimaseurat liittyivät SVUL:oon vuonna 1938 Suomen Uimaliiton jäsenyyden kautta. Kun JoUS:ssa ja KuUS:ssa kasvatettiin uimataitoisia yksilöitä, seurat olivat samalla myös yhteiskuntaan sosiaalis-taneita yhteisöjä, joissa esimerkiksi jäsenten ohjaus- ja ihmissuhdetaidot kehittyivät. JoUS:n ja KuUS:n tavoitteena on ollut kasvattaa kunnan kansalaisia kulloisenkin aikakauden seuran johdon tavoitteiden mukaisesti.

Vaikka urheilu oli 1900-luvun alkupuoliskolla vahvasti politisoitunutta, on huomattava, että JoUS:n ja KuUS:n toiminta on aina ollut avointa kaikille, niin oikeistolaisten kuin vasemmistolaisten perheiden lapsille. Seuran johtohenkilöiden, kannatusjäsenten ja muiden tukijoiden päämääränä oli saatella uimataittoa omaa kaupunkia laajemmalle alueelle ja kaikkiin kansankerroksiin. Eero Martikainen kirjoitti *Karjalatar*-lehdessä vuonna 1910, kuinka uintiurheilu oli saanut suosiota opiskelevan nuorison keskuudessa. Martikaiselle näin rajattu harrastajajoukko ei kuitenkaan riittänyt: ”Uimaharrastuksen täytyy tunkeutua warsinaisen rahwaankin keskuuteen. Uimaurheilu on saatava yleiseksi! Siitä on tehtävä kansallisurheilu!”⁴

Filantropian näkökulmasta on selvää, että porvarillisten seurojen johtoon valittiin alussa ylempien sosiaaliluokkien edustajia. Filantropia on aatteena nimenomaan rikkaiden hyväntekeväisyyttä sosiaalisten epäkohtien poistamiseksi. Sen sijaan työväestölle ei sosiaalisen kysymyksen ratkaiseminen ole ollut hyväntekeväisyyteen liittyvä asia. Työväenluokka tarkastelee köyhyyttä ja kurjuutta toisesta näkökulmasta. Jo 1910-luvulla monet joensuulaiset työläiset urheilivat mieluummin vuonna 1919 TUL:oon liittyneiden Joensuun Yrityksen (perustettu 1911) ja Muralan Riennon (perustettu 1914) riveissä.⁵ Näissä seuroissa esimerkiksi uinti ei saanut näkyvää asemaa. Sekä Kuopiossa että Joensuussa työväestö vierasti SVUL:n vetämää porvarillista kilpaurheilua. Urheilussakin työväestöllä oli tuol-

loin omat näyttämönsä kuten TUL ja kansainväliset työläisolympialaiset sekä spartakiadit.

Yhteys Kuopioon syntyy

Sadan vuoden aikana sekä JoUS:n että KuUS:n toiminnoissa on ollut havaittavissa urheiluseuratoiminnalle tyypillistä aaltoliikettä. Yhtenä vuonna uimakouluihin ilmoittautuneita saattoi olla enemmän kuin toisena. Lopulta vähentyneet oppilasmäärät heijastuivat myös seurojen talouteen. Joensuun ja Kuopion uimaseurojen alkuvuosien yhteiset ongelmat huomioitiin myös *Suomen Urheilulehdessä* vuonna 1909. Asia ilmaistiin suoraan ja seuroja mairittelematta:

”Uimataidon harrastus rakkaassa sisämaassamme on urheilun muihin lajeihin nähden hitaasti edistynyt. Syy tähän – huomiomme koskevat etupäässä Pohjois-Savo ja Pohjois-Karjalaa – on perimmältä pohjaltaan ehkä etsittävä molempien maakuntalaisten luontaisesta saamattomuudesta. Hyvät asiat kyllä tunnetaan hyviksi, mutta yritteliäisyyttä ja rannikkolaisen reippautta ja aatteiden toteuttamisen tarmoa puuttuu.”⁶

JoUS:n ja KuUS:n yhteydet muodostuivat hitaasti, mutta ilmiölle oli syynsä: pikkukaupunkien lajiseurat olivat jäsenmäärältään pieniä ja niillä oli paljon työtä omissa alkavissa askareissaan. Lopulta seurojen suhteet tiivistyivät yksittäisten ihmisten avulla. Jo yhden henkilön muuttamisella toiselle paikkakunnalle oli käänteentekevä vaikutus. JoUS:n ja KuUS:n yhteisen historian merkkitapahtumana voi pitää Kuopion Uimaseuran perustajajäsenen Ari Pitkäsen⁷ (s. 1876) muuttoa Kuopiosta Raahan kautta Joensuuhun toimittajaksi (1907–1909) ja sittemmin päätoimittajaksi (1909–1918). Uinnille vihkiytyneen miehen tie johti näin Ilosaareen uimaripiireihin.

Pitkäsen panos pohjoiskarjalaiseen uintiin ei jäänyt huomaamatta jälkipolviltakaan. Joensuun Uimaseuran 50-vuotishistoriikissa Onni Rautava nimesi Pitkäsen yhdeksi seuran alkuvuosien merkittävimmistä henkilöistä: ”Näkyvimpinä hahmoina Joensuun Uimaseuran alkuvuosina olivat (...) toimittaja Ari Pitkänen, joka toimi puheenjohtajana viisitoista vuotta”.⁸ Rautava mainitsi joensuulaisen uinnin pioneeriksi myös toimit-

taja-liikemies Eero Martikaisen, joka toimi seuran uimaopettajana kesällä 1910. Samana vuonna hän toimi myös Kuopion Uimaseuran sihteerinä.⁹

Pitkäsén tavoin Martikainen oli KuUS:n perustajajäsen. Martikainen kunnostautui johtokuntatyön lisäksi uimahyppääjänä, jonka taidonnäytteistä pääsivät nauttimaan myös joensuulaiset uimaoppilaat. Vuonna 1913 Kuopiossa järjestetyssä näytöksessä Eero Martikainen esitti kykyjään yhdessä vuoden 1912 kuopiolaisten olympiakävijöiden Tauno Ilmoniemen, Kalle Kainuvaaran (JoUS:n uimaopettajana 1909)¹⁰ sekä vapaapainin olympiavoittaja Eino Leinin kanssa. Onnistuneen näytöksen hyppyjä on selostettu KuUS:n johtokunnan pöytäkirjassa seuraavasti:

"Sitten seurasi kerroshyppykilpailut ja lienee harvoin meillä nähty niin monia kauniita ja rohkeita hyppyjä. Tunnetut hyppääjämme Kainuvaara, Ilmoniemi, Martikainen ja Leino tekiwät silmiä hiwelewiä hyppyjä 8–10 mt. korkeudesta, jotka hyppyt yleisö palkitsikin mittawilla suosionosoituksilla."¹¹

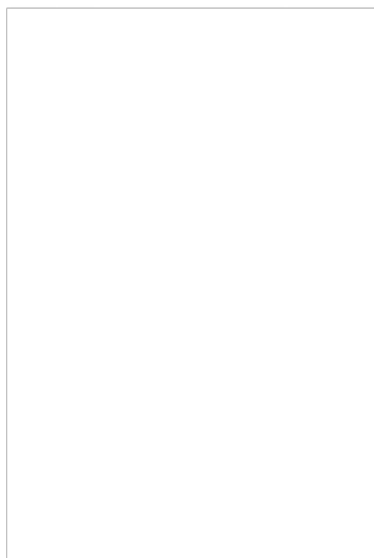
Pitkäsén ja Martikaisen Kuopion-yhteyksillä oli kiistaton merkityksensä sille, että Kuopion ja Joensuun uimaseurojen yhteinen taival käynnistyi vuonna 1915. Tuolloin järjestettiin ensimmäiset Kuopion läänin uintimestaruuskilpailut. Pohjois-Savossa ja -Karjalassa kilpauinti oli 1900-luvun alussa harvinainen harrastus, ja siksi kuopiolaiset ilahtuivat Joensuun Uimaseuran kahden edustajan saapumisesta Väinölänniemen vuoden vanhalle uimalaitokselle. Iisalmelaisia ei kisoihin kaiketi edes odotettu, sillä yleisseura Iisalmen Visan alaisuudessa vuonna 1905 käynnistynyt vireä uintitoiminta oli sammunut.¹² Kuopiolaiset osoittivat vieraanvaraisuutta joensuulaisille uimareille, sillä heille päätettiin tarjota "vapaa asunto jossakin matkailijakodissa."¹³ KuUS:n sihteerinä vuodesta 1910–1917 toiminut Aarno Kemppainen kirjoitti kisakertomuksessa, kuinka "kilpailujen jälkeen pidettiin Heritalolla vaatimattomat kahvikestit, jossa myös Joensuun Uimaseuran edustajille jaettiin saamansa palkinnot."¹⁴

Joensuulaisten väisua osanottoa läänin mestaruuskilpailuihin selittää varmasti se, että seuran uimareille elokuu 1915 oli kiireistä aikaa. Uimänäytös (*Karjalatar* 10.8.1915), viestiuintiottelu Sortavalaa ja Jaakkimaa vastaan (*Karjalatar* 17.8.1915) sekä promootio (*Karjalatar* 19.8.1915) pitivät väkeä kiinni monella suunnalla. Venäläisvastaisen, suomalaisten vuoden 1916 olympiaedustusta käsittelevän kirjoituksen¹⁵ julkaisemisesta sakkovankeuteen vuonna 1914 joutunut *Savotar*-lehden päätoimittaja

Aarno Kempainen (s. 1886) kuvaili uimaseuransa vuosikertomuksessa 1915 joensuulaisten ja kuopiolaisten ensimmäisestä kohtaamisesta. Samalla Kempainen langetti seuroille vastuuta alueellisen uimakulttuurin edistämisestä:

”Saadakseen aikaan yhteyttä Kuopion läänin uimaseurain kesken ja herättääkseen yleisempää huomiota uimaharrastuksille toimeenpani seuramme elok. 29. p:nä Kuopion läänin uinti- ja hyppymestaruuskilpailut, joihin kutsut lähetettiin kaikille läänissä toimiville uimaseuroille ja muillekin harrastaville. Kutsua noudatti ainoastaan Joensuun Uimaseura, joka lähetti kilpailuihin kaksi osanottajaa. Seikkana merkittäköön tähän se, että edes joensuulaiset näin osoittivat ymmärtävänsä seuramme tarkoituksen ja tahtoivat sitä tukea. Näyttää siltä kuin kauan kytenyt ajatus pysyvemmän yhteistoiminnan aikaansaamiseksi Savon ja Karjalan uimarien kesken olisi jo niin kypsä, että puuttuisi vain yhteisen toiminnan järjestely. Sallittane huomauttaa, mikä velvollisuus seurallemme olisi tässä kohden Itä- ja Keski-Suomen vanhimpana uimaseurana.”¹⁶

On syytä olettaa, että vuoden 1915 läänin uintimestaruuskilpailujen miesvaltaisessa kahvitilaisuudessa keskusteltiin myös kansallisesti merkittävästä hankkeesta, nimittäin jääkäri liikkeestä. On mahdollista, että Kuopion Uimaseurassa toimineet jääkäriaktivistit pyrkivät edistämään

Kuopion Uimaseuran varapuheenjohtaja (1912) Knut Polónin ex-libris kuvastaa 1910-luvun isänmaallista henkeä. (Tero Matkaniemen omistuksessa)

asiaansa myös silloin, kun paikalle saapui joensuulaisia vieraita. Olisiko kilpailujen järjestämisen yhtenä pontimena ollut se, että haluttiin koota reippaita nuoria miehiä, jotka olisivat valmiita taistelemaan aseellisesti isänmaan vapaudesta Venäjää vastaan? Ainakin KuUS:n piirissä värväystyön voi todeta onnistuneen, sillä moni uimaseuralainen matkusti jääkäri-leirille Lockstedtiin ja palasi sieltä sotakokemusta saaneena sisällissotaan.

Vuoden 1915 kisoja ylistäneistä puheista ja kirjoituksista huolimatta JoUS:n ja KuUS:n yhteydet eivät mainittavasti lähentyneet 1920-luvulla eivätkä 1930-luvun alkupuolella. Seuralaiset kohtasivat, mutta tapaamiset rajoittuivat etupäässä kansallisiin kisoihin. Yhteistoimintaa hidasti osaltaan myös se, että kuopiolaiset olivat erityisen kiinnostuneita kehittämään uintitoimintaa Iisalmessa. Kuopiolaisten tarkoituksena oli ennen kaikkea auttaa yläsavolaisia uimaseuran perustamisessa. Vuonna 1928 aika iisalmelaisen uimaseuran synnylle ei ollut vielä kuitenkaan kypsä.¹⁷ Iisalmelaiset saivat lajiseuransa vuonna 1945, jolloin perustettiin SVUL:oon liittynyt Iisalmen Uimarit.

Kaupunkiottelut käynnistyvät

1930-luvulla kuri ja järjestys valjastettiin palvelemaan myös kilpaurheilua ja sen edellyttämää sinnikästä harjoittelua. Uinnissa kilpailu ja lajiharjoittelu alettiin ottaa aikaisempaa vakavammin 1930-luvun puolivälistä lähtien. Uintiurheilu nousi kilpauinnin suosion myötä vähin erin hallitsevaksi. Kilpauinti vahvisti lopullisen asemansa sen jälkeen, kun Uimaliitto liittyi SVUL:n jäseneksi vuonna 1938. Hallittomien paikkakuntien uimakulttuurin kehittymisen kannalta oli merkittävää, että vuonna 1935 käynnistettiin maakuntain uintimestaruuskilpailujen sarja. Ensimmäiset kisat käytiin Kuopiossa, ja se osaltaan viritti paikkakunnalle mittavaa uintiinnostusta. Samalla vuosikymmenellä virisivät eri puolilla Suomea myös kaupunkien väliset uintiottelut.

Joensuu-Kuopio-otteluiden alkua jäljittyy Kuopion Uimaseuran huhtikuussa 1936 Joensuuhun lähettämään kirjeeseen, jossa tiedusteltiin, olisiko JoUS kiinnostunut kaupunkiotteluista.¹⁸ Paluupostissa saatiin vastaus, joka luettiin johtokunnan kokouksessa: joensuulaiset suostuvat mielihyvin kuopiolaisten esitykseen.¹⁹ Jatkossa joensuulaisten oli helppo

sitoutua yhteistoimintaan kuopiolaisten kanssa, sillä muuan kesän 1936 tapaus katkaisi JoUS:n yhteydet Laatokan Karjalaan. Onni Rautava (s. 1920), itsekin Sortavala-ottelussa vuonna 1936 paikalla olleena, on kertonut koomisista, jos toki vilpillisistä tapahtumista:

Kun vuonna 1936 joensuulaiset olivat Sortavalassa uimassa perinteistä kaupunkiottelua, he tapasivat kisoissa heille tuntemattoman uimarin, sukunimeltään Purokukka. Miehestä joensuulaiset tiesivät vain sen, että hän oli sortavalalaisen uima- ja tanssinopettaja Vekarias Niemelän ystävä. Pohjoiskarjalaiset tapasivat Purokukan pian tämän jälkeen Viipurissa kansainvälisissä uintikisoissa. Joensuulaisille ei ollut yllätys, että "Purokukka" oli ilmoitettu kisoihin Sortavalan Uimaseuran edustajaksi. Hämmennystä ja kiukkua heissä sen sijaan herätti se, että sama mies oli listoilla myös HSS:n edustajana nimellä "Blom". Tämä omituinen tapahtuma katkaisi Joensuun ja Sortavalan uimaseurojen välit. Siksi JoUS pystyi pian tarttumaan kuopiolaisten tarjoukseen uintiotteluista.

Sekä joensuulaisista että kuopiolaisista löytyi luottamusta uuteen kumppaniin, sillä seurat saivat nopeasti sovittua käytännön järjestelyistä ja ohjelmasta. Ehdotuksia kisoissa uitavista lajeista sinkoili kirjeitse edestakaisin. Kuopiolaiset esittivät ohjelmasta seuraavanlaista: "Kilpailuun saa joka lajissa osallistua korkeintaan 2 osanottajaa. Naisten kerroshyppy säilytetään. 50 m vu junioreille lisätään ohjelmaan. Vesipallo sisällytettävä kaupunkiotteluun. Hypyistä sovittava mitä lajeja kunakin kesänä kilpailaan."²⁰ Eteenpäin päästiin kuopiolaisten esityksen kaltaisella ohjelmalla, joskin tulevaisuus osoitti, että vesipalloilun asema jäi heikoksi. Ensimmäinen

Kuvaustauko! Kuopiolaiset, mukana Pohjoiskarjalan ensimmäinen uintimestari Arvi Nygrén, pysähtyivät Joroisten ja Juuan välisellä maantiellä vuonna 1935. Päämääränä oli Savonlinna. (Kuopion Uimaseuran arkisto)

mäinen seuraottelu käytiin Joensuussa heinäkuussa,²¹ toinen Kuopiossa elokuussa 1936.²² Ensimmäisen kohtaamisen voitti JoUS, toisen KuUS. Kahden ottelun yhteispisteissä KuUS ylsi niukasti voittajaksi (109,5–102,5).²³

Onni Rautava kerroi uudenvuodenpäivänä 2005 Mikkelissä tehdyssä haastattelussa ensimmäisestä Kuopion reissusta. Matka suoritettiin linja-autolla ja se jäi silloisen 16-vuotiaan pojan mieleen:

"Se oli Kontkasan uusi letukka, linja-auto, millä mennään. Ja nuori mies kuskina ja hyvä laulun ääni ja lauloi: Jos mie saisin jouten olla ja kesäkauden voita syödä ja niin edelleen. Ja ensin oli Ohtaansalmen kapulalossi. Sitten oli moottorilossi Jännevirralla. Pitempi väli. Ja kolmisen tuntia siinä meni tätä 147 kilometriä kulkiessa. Kuopiossa oli erinomaisen hyvä vastaanotto ja kohtelu."²⁴

Läheskään aina kilpailijat eivät päässeet matkalle linja-autolla, vaan useasti taival taittui kuorma-auton lavalla. Vaikka kyyti kuorma-auton penkeillä oli pomppivaa, 1940- ja 1950-luvuilla kisoissa menestynyt Ritva Ketonen (o.s. Koivula, s. 1933) ei antanut sen häiritä. Hän kiinnitti huomiota olennaisempiin seikkoihin: "silti oli mukavaa. Mukavaa oli, vaikka ensimmäiset oksentelivat jo alkumatkasta."²⁵ Ei ole ihme, että turvaton matkustaminen kuorma-auton lavalla vaati viranomaisten hyväksynnän. Ainakaan Kuopiossa hakemuksia ei vielä 1950-luvun alussa palautettu hyväksymättöminä, sillä uimaseuralla oli läheiset suhteet kaupungin poliisilaitokseen. Seura antoi poliiseille harjoitteluvuoroja, ja löytyipä KuUS:n jäsenistöstä poliisejakin.²⁶ Sen sijaan 1960-luvulle tultaessa tieliikennettä normitettiin siten, että kuorma-autokyydeistä oli luovuttava. Yksi kuopiolaisten henkilökuljetusanomus Joensuuhun vuonna 1952 oli muotoiltu seuraavasti:

"Kuorma-auton, jolla matkan tekisimme, omistaa ja samalla toimii ajajana pitkäaikaisen ajokokemuksen omaava Leo Pucilowski. Auton lavan suuruus on 2 x 3,8 m ja on sille aikaisemmin myönnetty lupia 25 henkilön kuljettamiseen (...) Lavalla on kiintonaiset penkit ja tarvittaessa myös koppa. Anomme kuitenkin kunnioittaen lupaa matkustaa, mikäli mahdollista, ilman koppia sateen sattuessa pressuun turvautuen, koska kopissa matkustaminen on omiaan aiheuttamaan pahoinvointia, joka vie uintikunnon."²⁷

Ammattikoulun rehtoriksi Ouluun päätyntä Onni Rautava on muistellut erästä junalla taitettua iloista paluumatkaa, jolle hän lähti ystävänsä Lasse Multasen kanssa. Jostakin syystä poikien piti olla illalla kotona, mutta muut joensuulaiset pystyivät jäämään hauskanpitoon Kallaveden rannoille. Ilman matkaevästä Rautavaa ja Multasta ei Kuopiosta kuitenkaan paluumatkalle laitettu:

"Sven Andersson (KuUS:n pj. 1943–1947). Puuhakas ja varma otteissaan. (...) Kymmenen litraa pirtua oli meille tämä tarjousjuoma. Ensin tonkan kansi ei meinannut aueta, mutta saihan se auki sen. Sinne jäivät muut Kuopioon. Mutta Multasen Lassen kanssa minun piti lähteä ilta-junalla kotiin. Sven vei meidät sitten sinne Lignell&Piispasen kellariin. Jumalattomat kellarit ja siellä oli puolivalmistetta. Sprii ja lakka olivat siellä tynnyrissä, muttei sokeria. Puolen vuoden kypsyysaika oli. Ei muuta: kaksi puolikkaan pulloa oli Svenillä mukana. Vanhan kansan venttiili oli siinä, vedettiin vaan siitä pois. Siinä tuli paksuna suihkuna. Junassahan me istuimme Lassen kanssa rinnakkain. Varmaan meni 50 litraa sitä lientä lattialle. Vastapuolella istui hyvin pukeutunut herrasmies ylioppilastyttärensä kanssa. Lakki oli naulassa. Näytti siltä, että vastapuolella ollut mies halusi myös. Ja hän meni messeväksi! – Jo on pojat lakassa käynyt. – Mistä te tiedätte, mitä tämä? – No, kun minulla on samanlainen tehdas Kajaanissa. (...) Me saatiin hyvät eväät mukaan. Ne olivat miellyttäviä kisoja."²⁸

Olosuhteet ohjaavat

Paikallislehdissä julkaistut artikkelit kuvasivat kisojen henkeä, ja ainakin toimittajien kertomina ottelut käytiin ystävyysottelujen hengestä huolimatta tosissaan. Selostuksista voi aistia, että kisoja käytiin toisinaan kuin "Suomi–Ruotsi-otteluita". Omiaan puolustellut kuopiolainen *Savo*-lehti kuvasi kilpailutapahtumia Joensuussa heinäkuussa 1937 antaen kritiikkiä jopa isäntien tarjoamalle majoitukselle: "Helteinen sää oli houkuttellut kaikki kaupunkilaiset maalle, niin ettei yleisöä saapunut kilpailua seuraamaan kuin n. 200 henkeä. Kuopiolaiset eivät vastanneet odotuksia, mutta siinä lieenee syynsä matkaväsymyksellä ja epämurkavalla majoituksellakin."²⁹ KuUS:n johtokunta tunnusti pöytäkirjassaan tappion reilusti: "Selkäsau-

na Joensuussa tapahtui 22.8.37, mutta oli se hiukan (Jyväskylä-ottelua) lievempi 49–64.³⁰ Joensuulaisten voitto oli historiallinen, sillä seuraavan kerran JoUS ylsi samaan vasta vuonna 1947. Vuosina 1939–1944 kisoja ei sotien vuoksi tosin järjestetty.

Monet uinnissa aktiiviset olivat tarmokkaita myös muussa urheilussa. Yksi heistä oli Eero Määttä, joka vuonna 1946 loukkaantui "Salpausselällä niin pahasti, ettei hän pysty tänä kesänä uimaan".³¹ Kilpahiihto oli monen uimaseuraan kuuluneen pääalaji ja sitä hyödynnettiin uintipiireissä myös yhteisöllisyyden ja peruskunnan rakentamisen välineenä. Hiihdosta viriteltiin näet JoUS:n ja KuUS:n yhteistä talvista toimintamuotoa. Seurojen hiihtokamppailu jäi vuonna 1946 tosin keskusteluasteelle KuUS:n Jaakko Meklinin ottaessa yhteyttä Joensuuhun: "Viitaten aikaisempaan keskusteluamme sekä haasteeseen hiihto-ottelusta. Teidän viivästyneen vastauksenne vuoksi täytyy meidän peruuttaa ko. ottelu. Koska meillä on hiihtokelit jo melkein lopussa, ja olemme osittain siirtyneet harjoituksissamme hiihdosta kävelylenkkeihin. Toivomme kuitenkin, että reilu kilpailuhenki säilyisi tästäkin huolimatta. Ensi kesänä tapaamme meille tutussa kilpailupaikassa nim. altaassa."³²

Hannu Itkonen on nimennyt suomalaisten yleisseurojen toiminnan 1900-luvun alusta 1930-luvulle "järjestöjen kulttuurin kaudeksi", jolloin esimerkiksi porvarilliset seurat olivat jäsentensä kautta keskenään vahvasti verkostoituneita.³³ Sama toimintakausien tyypittely sopii myös vanhoihin uintiseuroihin.³⁴ Porvarillisten järjestöjen rintamaan kuuluivat muun muassa suojeluskunnat. Sekä Joensuussa että Kuopiossa suojeluskunta liittyi lukuisten uimarien harrastuspiiriin.

Maanpuolustusharrastus oli 1930-luvulla aktiivista ja vahvasti osaltaan myös urheiluseurojen toimintaa, sillä liikuntakasvatus oli suojeluskuntien keskeistä toimintasarkaa. Monet uimaseuran pojat ja miehet tekivät uintikauden ulkopuolella suojeluskuntien osastoissa sotilasurheilun harjoitteita esimerkiksi hiihtämällä. Onni Rautava on kertonut hiihtäneensä suojeluskunnan harjoituksissa täysine varustuksineen Kolille ja takaisin.³⁵ Suojeluskuntien aktiivisuutta mitattiin prosenttikilpailuissa, joilla arvioitiin jäsenkunnan osallistumisaktiivisuutta. Lajeina olivat hiihdon ja yleisurheilun lisäksi uinti, joka miellettiin tärkeäksi sotilaslajiksi.

Sodan jälkeinen aika ei ollut urheilijoiden kehittymiselle otollista aikaa, mikä heijastui myös itäsuomalaiseen uintiurheiluun. Jopa monista

arjen hyödykkeistä oli pulaa: elintarvikkeita säännösteltiin ja harjoitusolosuhteet pääkaupungin uimareihin verrattuna olivat vaatimattomat. Vaikeuksia oli kansallisellakin tasolla, eikä Uimaliitto pystynyt tarjoamaan kasvateilleen edes täyttä leirimuonitusta. Kun joensuulaisille 1940- ja 1950-lukujen uimareille tuttu KuUS:n Simo Kosma kutsuttiin vuonna 1947 Suomen Uimaliiton harjoitusleirille Vierunmäelle, häntä kehoitettiin ottamaan mukaan "oma voi ja sokeri sekä elintarvikekortit".³⁶

Sodanjälkeisessä Kuopiossa taisi olla pulaa myös palkinnoista. Todennäköisesti vuoden 1945 palkintojenjakoon liittyi pelkkä huolimattomuus, sillä toukokuussa 1946 JoUS:n sihteeri kyseli KuUS:lle osoittamansa kirjeen lopussa kuin sivumennen: "Vielä muuan pikkujuttu. Kaupunkiottelusta siellä Kuopiossa on palkinnot vielä saamatta. Emme tiedä, missä vika, mutta ne olivat kuitenkin mukavia muistoja viime kesän tempauksista. Toivottavasti ne löytyvät jostakin."³⁷ Elokuussa 1946 kuopiolaiset kaiketi halusivat hyvittää edellisen vuoden kömmähdyksen, sillä johtokunta päätti ostaa 27 palkintoa sekä tarjota joensuulaisille Partasen leipomaa kalakukkoa kaupunkiottelun illallisella Peräniemen Kesälässä.³⁸

Kesä ei aina tullut niin nopeasti kuin sään armoilla toimineissa uima-seuroissa toivottiin. Toukokuun 19. päivänä 1946 Joensuussa oli "vielä niin paljon jäätä, että laivatkaan eivät pysty kulkemaan saati sitten uimarit uimaan."³⁹ Vuonna 1955 uusituissa säännöissä määrättiin, ilmeisesti veden lämmön varmistamiseksi, että uintiottelua ei saa järjestää ennen heinäkuun puoliväliä.⁴⁰ Kaarina Karin ja Väinö Lahtisen *Terveysoppi* (1961) tiesi kertoa, kuinka "uintikauden aloittaminen riippuu veden lämpötilasta ja asianomaisten henkilöiden karaistuneisuudesta". Kirjoittajat valistivat, että kylmän veden käyttöön tottunut henkilö voi aloittaa uinnin veden lämmön noustua toiselle kymmenelle asteelle. Sen sijaan "heikot ja lapset voivat odotella veden lämpiämistä 16–18 asteeseen". Kirjoittajat olivat vahvasti sitä mieltä, että kerran aloitettua karaisua on jatkettava keskeytyksettä syksyyn asti.⁴¹ Karaisun keskeyttämisen seurauksia ei kuitenkaan mainittu.

Uintiolosuhteet vaihtelivat monin tavoin, mitä kuvaa JoUS:n sihteeri Paavo Niemisen ystävällisen varoittava kirje kuopiolaisille kesäkuussa 1947: "Jo näin etukäteen annan yhden rehellisen vihjeen. Harjoitelkaa starttia korkealta. Muistattehan, että meillä on vesi matalalla. Viimevuotisestaan vesi on vielä laskenut."⁴² Niemisen havaitsema ongelma ei ol-

lut tuntematon Kuopiossakaan, sillä Kallaveden pinnan korkeus vaihteli, mikä vaikeutti etenkin Väinölänniemellä järjestettyjä puulaakiuinteja. Kaikki harrastelijauimarit eivät Martti Väinämön mukaan uskaltaneet hypätä tavanomaista korkeammalta.⁴³ Vierailulle kutsuttuja kuopiolaisia valistettiin myös Ilosaaren uimalaitoksen yleisestä rapautumisesta:

"Meillä on kyllä uimalaitos niin onnettoman heikossa kunnossa, että hävettää kutsua vieraita, mutta eihän se auta. Lisäksi edustajakaarti on viime kesäisessä kunnossa, mutta siitä huolimatta toivomme kanssakäymisen edelleen jatkuvan."⁴⁴

Urheilurakennelmien kunto ei ollut vain joensuulaisten ja kuopiolaisien ongelma. Samaan kiinnitettiin huomiota myös muissa kaupungeissa. Epäkohdista huolimatta urheilun sodanjälkeistä esiinmarssia edisti kansakunnan henkinen, liikuntakasvatukselle suosiollinen ilmapiiri. 1940-luvulla urheilun puulaakikisailuineen katsottiin kuuluvan jokaisen kansalaisen velvollisuuksiin. Hyvällä fyysisellä kunnolla haettiin puhtia ennen kaikkea työelämän tarpeisiin. Kuopiossa uimareita kannustettiin parantamaan suorituksiaan urheilulle tyypillisesti palkinnoilla: KuUS:n puheenjohtaja esitti johtokunnalleen "tähti-uimarimerkin" käyttöön ottoa. Tällainen merkki haluttiin luovuttaa uimarille, joka saavuttaa ennalta määrätyn "tähtiajan".⁴⁵

Viimeisiä pärskeitä

Yleisöä uintikatsomoihin riitti ajoittain paljonkin, kuten vuonna 1954, jolloin Ilosaaren uimalan katsomot täyttyivät lehden arvion mukaan lähes 500 katsojasta.⁴⁶ Yleisölle näkyvin osa kaupunkiotteluista tapahtui päiväsaikaan ja uimalaitoksilla, mutta uimarit jatkoivat yhteistä ohjelmaa myös kilpailujen jälkeen. Uintiväelle nämä illanvietot ovat jääneet elinikäisiksi muistoiksi, joita on tapaamisissa kerrottu vuosikymmeniä. Esimerkiksi kerran, kun kuopiolaiset olivat majoittuneet, järjestettiin nuorten uimareiden yhteinen illanvietto. Onni Rautava on kertonut:

"Yksi illanvietto Joensuussa meillä oli Turistihotellissa. Meiltä lähti pikkuporukka sitten kävelemään siihen rantapuistoon. Kuopiolainen Kauko Rautio, toimittaja, oli vesipallojoukkueensa mukana. Pielisjoessa oli tumma vesi – ja pallo oli tulossa. Rautio yritti tavoittaa palloa, mut-

ta vedin Rautiota nilkasta ja panin pallon menemään omalle miehelle. Rautio yritti kurkkuuni kiinni. Potkaisin siitä vain rauhassa irti. Puistossa Rautio uhosi illalla, että saatana mikä roisto se oli, ja minkä se teki – nyt jos näkisin niin turpaan löisin! Minä sanoin, että minähän se olin. Sitten hän sanoi, että enhän minä sinua lyö!”⁴⁷

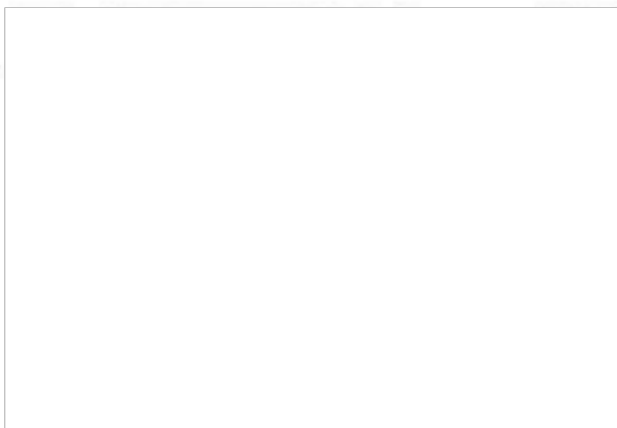
Myös Kuopiossa kilpakumppanit tutustuivat iltatilaisuuksissa toisiinsa. Ainakin kahtena vuotena uimarit kokoontuivat alkuillasta Simo Kosman kotona, mutta loppuillasta nuorisolla oli tapana lähteä tanssi-paikoille. Kosma on kertonut äitinsä pitäneen tärkeänä, että hänen poikansa kutsuu ystäviään kotiin. Ystäviksi Kosman perheessä luettiin myös joensuulaiset uimarit.⁴⁸ Kosman vieraskirja todistaa eräästäkin ”hauskasta tanssi-illasta”:

”21.8.1949. Joensuun uimarien puolesta tahdon kiittää Sinua Simo hauskasta tanssi-illasta. Kuluu taas vuosi ennen kuin tapaamme. Siihen saakka muistellen päivää.”

Nimensä tekstin alle olivat kirjoittaneet Maire Lankinen, Ritva Koi-vula, Hilikka Lauronen, Eila Kähkönen, Ritva Nikoskelainen, Olli Hei-kinheimo, Jaakko Varos ja Kaspo Kinnunen.

Vieraskirjasta löytyneiden joensuulaisten nimet kuuluvat joukkoon, josta *Savo*-lehdessä kirjoitettiin kannustavasti: ”Joensuussa on uimaripol-vea nousemassa, sekä poikia että tyttöjä. JoUS:n nuorimpia taitaa vaan vaivata esiintymispelko, koska lähes kaikki juniuriuimarit eivät olleet us-kaltautuneet lavalle. Ei muuta kuin kova treenaus junioreille ja neuvontaa rehtiin urheiluhenkkeen.”⁴⁹

*Illanviettoihin pu-
keuduttiin tyylikkääs-
ti. Kuvan kuopio-
laisseurue on kuvattu
Jyväskylä-ottelun
jälkitunnelmissa
vuonna 1935. Ää-
rimmäisenä oikealla
astelee Kauko "Posse"
Rautio. (Kuopion
Uimaseuran arkisto)*

Seuranneet vuodet osoittivat, että ryhmästä kasvoi seuratyölle tärkeitä henkilöitä: osa kunnostautui uimareina, osa toimitsijoina, osa uuden uimaripolven vanhempina ja seuratyön kannustajina.

Joensuu–Kuopio-ottelujen lajivalikoiman lisääntyttä ja kansallisten kilpailujen yleistyttyä joensuulaiset rohkenivat esittää kuopiolaisille joulukuussa 1949 seuraavaa: "Kesällä sovittiin alustavasti, että kaupunkiottelu järjestettäisiin tästä lähtien vain kerran vuodessa. Esitämme siis, että se ensi kesänä järjestettäisiin Kuopiossa. Sopivin päivä olisi mielestämme 23.7., jolloin ottelu voisi rukouspäivän takia alkaa kello 18.00."⁵⁰ Kuopiolaiset hyväksyivät ehdotuksen, ja näin kilpailut saivat uuden luonteen "harvinaisuudellaan". Vuonna 1956 tätä sopimusta ei kunnioitettu kaupunkien kohdatessa kahdesti.

1950-luvun alun noususuhdanteisen toimintataipaleen jälkeen Kuopion Uimaseuran johtokunta keskusteli kaupunkiottelun tulevaisuudesta toukokuussa vuonna 1957. KuUS:n johdon mielestä Joensuun kilpailun taso oli heikentynyt liiaksi. Siksi Oskar Aspegrenin johtama Kuopion Uimaseuran johtokunta pohdiskeli, olisiko SVUL:n piiriottelu (Pohjois-Savo–Keski-Suomi) sille Joensuu-ottelua mielekkäämpi vaihtoehto.⁵¹ Kuopiolaiset olivat tosissaan, sillä vuonna 1958 joensuulaiset ja kuopiolaiset eivät perinteistä otteluaan järjestäneet.

Huhtikuussa 1958 kuopiolaiset kirjasivat kolme perusteltua syytä kaupunkiotteluista luopumiseksi. Ensiksi vuosina 1955 ja 1956 mukana olleen Varkauden Uimareiden osallistuminen oli epävarmaa. Toiseksi Joensuusta oli vastusta vain omassa kotikaupungissaan järjestettävissä kisoissa. Kolmanneksi kesän ohjelmasta oli tulossa raskas.⁵² Joensuulaiset eivät kuitenkaan halunneet menettää perinnettä, ja he ottivat yhteyttä KuUS:aan. Kuopiolaisten johtokunta merkitsi saaneensa kirjeen elokuussa 1958: "Sihteeri ilmoitti Joensuun Uimaseuralta saapuneesta kirjeestä, jossa oli pahoiteltu kaupunkiottelun poisjättämistä ja toivottu ottelusarjan jatkamista seuraavana kesänä."⁵³

Joensuulaisten aloitteella oli merkitystä, sillä seurat kohtasivat jälleen vuonna 1959 Kuopiossa. Yhteisen toiminnan virittäminen koski myös valmennustoimintaa. KuUS:n johtokunta nimittäin evästi SVUL:n Pohjois-Savon piirin uintijaoston kokoukseen matkaavia jäseniään sillä, että Jyväskylään suunnitellulle uimahallileirille osallistuisivat mahdollisuuksiensa mukaan myös JoUS:n uimarit.⁵⁴ Todennäköisesti kurssille kaavailtiin

valmentajaksi vuoden 1957 tapaan KuUS:n kasvattia Eino Heikkistä (s. 1919), joka tunnetaan suomalaisessa uinnissa niin sanotun kovan harjoittelujärjestelmän käynnistäjänä.⁵⁵

Kun kuopiolaiset menivät vuonna 1961 Joensuuhun onnittelukäynnille, he luovuttivat JoUS:lle uimaseuransa standaarin numero 12. Samalla savolaiset päättivät esittää yhteiseksi kolmanneksi ottelukumppaniksi Iisalmea. Kuopiolaisten tarkoituksena oli neuvotella muistakin sääntömuutoksista: ehdotettiin esimerkiksi, että kuopiolaiset kohtaisivat vesipallossa IU:n ja JoUS:n uimareista kootun joukkueen.⁵⁶ On luultavaa, että kuopiolaiset halusivat iisalmelaisia mukaan siksi, että vesipalloilua olisi saatu iisalmelaisten vahvistusten avulla esiteltyä yleisölle vakuuttavammin kuin pelkästään joensuulaisia vastaan pelatuissa otteluissa. Tasoero pelkän JoUS:n ja KuUS:n välillä oli liian suuri.

Näytösotteluilla haluttiin luoda edellytyksiä lajin leviämiselle. Kun tiedetään, että vuonna 1961 KuUS:n johtokunnassa vaikuttivat innokkaat vesipallopallomiehet Jaakko Meklin (pj.), Martti Väinämö (siht.) ja Kauko Rautio, ei ole syytä epäillä, että vesipalloa ei olisi tuotu eri yhteyksissä voimallisesti esiin. 1960-luvun alussa Kuopion vesipallohuumaa lisäsi se, että kaupungin uimaseura oli noussut vesipallon SM-sarjaan vuodeksi 1961. Tililleen Kuopion Uimaseuran miehet saivat sarjassa ainoastaan yhden voiton, senkin luovutusvoittona itähelsinkiläisestä Vetehisistä.⁵⁷

Vesipalloilu ei ollut joensuulaisten eikä iisalmelaisten uimareiden vahva laji, vaan seurat saivat maineensa uintisuorituksista. Iisalmen Uimareiden menestysjakso ajoittui seuran tyttö- ja naisuimareiden ansioista 1950-luvun lopulle ja 1960-luvun alkuun. Ylä-Savon naisuimareiden vauhti yhdessä IU:n miesten kanssa toi tulosta alueellisellakin tasolla, sillä ottelukumppaniksi huolittu Iisalmi voitti Joensuussa käydyssä ottelussa Kuopion ja Joensuun uimaseurat vuonna 1962. Iisalmi selviytyi voittajaksi 72 pisteellä, Kuopion saadessa 67 ja Joensuun 64 pistettä.⁵⁸ Kansallinen uintikärki oli kuitenkin kaukana. Viimeistään vuonna 1966 asiasta kirjoitettiin *Karjalaisessa* suoraan. Toimittaja oli tarkkaillut kaupunkiottelun tulostasoa ja verrannut sitä uimahalleissa harjoitelleiden suomalaisten huippu-uimareiden vauhtiin:

"Olosuhteisiin katsoen kilpailu muodostui onnistuneeksi. Tulokset eivät yllä kuitenkaan enää melko kovalle tasolle ja syynä tähän on uimahal-

lien puuttuminen kyseisillä seuduilla, ja tämä poistaa taas uimareiltamme välttämättömän ympärivuotisen harjoittelun mahdollisuuden.”⁵⁹

Väheksymättä 1960-luvun uimahallittomien paikkakuntien, kuten Joensuun, Kuopion, Iisalmen ja Varkauden uimaseurojen toimintaa niissä elettiin kilpailullista lamaa, sillä SM-kisojen kärkipaikoille ei avovedessä harjoittelevilla ollut sijaa. Kansallista huippua ei saavutettu, vaikka esimerkiksi KuUS:n 1960-luvun alun toimintakertomuksissa on merkintöjä ”ennennäkemättömän suurista uimarijoukoista”.⁶⁰ Osaltaan uimareiden aika kului uimalaitoksella kesästä nauttimiseen. Risto Finne (s. 1951) on muistellut, kuinka 1960-luvun puolivälissä ”vanhemmat, parikymppiset, ottivat aurinkoa laiturilla ja he olivat kuin papuja”.⁶¹

Huolimatta kilpauinnin aallonpohjasta suhteessa kansalliseen kärkeen savokarjalainen seuraväki ei heittäytynyt passiiviseksi – päinvastoin. Seurat suuntasivat tarmonsaa hallihankkeiden edistämiseen. Uurastus paljettiin sekä Joensuussa että Kuopiossa. Joensuulaiset saivat uimahallin Mehtimäelle vuonna 1970 ja kuopiolaiset Niiralaan vuotta aikaisemmin. Joensuu–Kuopio-ottelujen sarja päättyi uimahallikauden käynnistyttyä, ja halleissa alkoivat kilpailla pääasiallisesti hallipaikkakuntien uimarit. Vuoden 1971 aluemestaruuskisoista uutisoineessa *Savo*-lehdessä toivottiin, että myös Iisalmi saisi oman hallinsa. Kisoissa iisalmelaisia ei näkynyt, ja syy oli selvä: jo lyhyellä halliharjoittelulla kilpakumppanit kehittyivät avovesiuimareiden tavoittamattomiin.⁶²

Iisalmen uimahalli valmistui Kankaalle tammikuussa 1974.⁶³ Varkauden hallin ovet avattiin puolestaan Päiviönsaaressa vuonna 1975.

Joensuun, Kuopion, Iisalmen ja Varkauden uimaseurojen kohtamisilla on ollut merkitystä itäsuomalaisten seurojen keskinäisen luottamuksen synnylle. JoUS:n ja KuUS:n yhteiset toiminnot ovat tarjonneet sadoille uimareille unohtumattomia elämyksiä ja mahdollisuuksia luoda elinikäisiä ystävyyssuhteita. Seurojen yhteisen sosiaalisen pääoman karttuminen 100-vuotisen taipaleen aikana on ollut edistämässä niiden nykyisiä välittömiä suhteita. Avovesikauden seuraväen yhteistoiminta tukevoitti alueellista lajikulttuuria, jonka pohjalta uimaseurat siirtyivät näytävästi hallikaudelle. Samalla seurat luopuivat uimaopetus- ja hengenpelastustoiminnasta ja suuntasivat voimansa kilpaurheilun.

Hallikauden varhaisvaiheessa monissa seuroissa vesitettiin tehovalmennuksen huumassa lapsi- ja nuorisourheilun eettisiä kysymyksiä.

Tärkeintä olivat mitalit ja pisteet. 1970-luvun alusta lähtien edellytyksiä pohjoissavolaisten ja -karjalaisten uimareiden menestykselle ovat luoneet muiden muassa valmentajalegenda Harri "Muru" Turunen (KuUS), Risto Hotulainen (JoUS, TapU) ja Marjo Siintomaa (JoUS). Heidän sitkeä ja taitava valmennustyönsä on tuottanut monia yleisen sarjan Suomen mestareita. Juha Kaartista (KuUS), Sirpa Väättäistä (JoUS, KuUS), Jari Ikosta (VarU) ja Pekka Narusta (KuUS) seurasivat 1970-luvun puolivälin jälkeen syntyneiden uimareiden sukupolvi, johon kuuluivat Tua Turunen (KuUS) ja Ville Oura (JoUS, TapU). Vaikka 1980-luvulla syntyneiden Sampo Sissalan (JoUS, Simmis), Hanna Kauhasen (IU, Swimming Jyväskylä) ja Elisa Vilhusen (VarU, Swimming Jyväskylä) noususuhdanteiset uintiurat ovat vielä kesken, he kaikki ovat jo yltäneet SM-kultamitalisteiksi.

Viitteet

- 1 Ilmanen, Kalervo: Aina pinnalla. 50 vuotta työtä uimaopetuksen ja hengenpelastuksen hyväksi. Helsinki 2006, 37–39.
- 2 Sama.
- 3 Nuoramo, Arvi: "Muistelmä joensuulaisuimarien vierailumatkasta". Teoksessa Toivo Ahjopalo (toim.), Me urheilimme Laatokan Karjalassa ja Sortavalassa. Helsinki 1966, 78.
- 4 Karjalatar 14.7.1910.
- 5 Matkaniemi, Tero: "Muuttuva seurakenttä." Teoksessa Hannu Itkonen (toim.), Toimintaa, urheilua ja liikettä. Turku 1999, 4.
- 6 Suomen Urheilulehti 1909, 638.
- 7 Ari Pitkänen: toimitussihteeri Savo-Karjala (1899–1904); päätoimittaja Raahel (1904–1907); toimittaja Karjalan Sanomat 1907–1909; päätoimittaja 1909–1918.
- 8 Rautava, Onni: Joensuun Uimaseura 1907–1957. Joensuu 1957, 6.
- 9 KuUS 1904–1914.
- 10 Rautava 1957, 6.
- 11 KuUS:n johtokunnan ptk. 17.8.1913.
- 12 Iisalmen Visa 1904–1954, 125.
- 13 KuUS:n johtokunnan ptk. 25.8.1915.
- 14 Aarno Kempin kirjoitus 29.8.1915. KuUS:n johtokunnan pöytäkirja.
- 15 Aarno Kempin on kirjoittanut vankilakokemuksistaan kirjan Tiiliä lukemassa (1917).
- 16 KuUS:n toimintakertomus 1915 (kirjoittaja Aarne Kempin 23.2.1916).
- 17 KuUS:n johtokunnan ptk. 15.4.1928.

- 18 KuUS:n johtokunnan prk. 20.4.1936. Samalla KuUS lähetti tiedustelukirjeet kaupunkiotteluiden käynnistämisestä myös Jyväskylän ja Savonlinnan uimaseuroille.
- 19 KuUS:n johtokunnan ptk. 1.6.1936.
- 20 KuUS:n johtokunnan ptk. 6.6.1936.
- 21 KuUS:n johtokunnan ptk. 1.6.1936.
- 22 Savo 2.8.1936.
- 23 Väinämö, Martti: Kuusi vuosikymmentä kuopiolaista uintiryötä. Kuopion Uimaseura 1904–1964. Kuopio 1966, 124.
- 24 Onni Rautavan haastattelu 1.1.2005.
- 25 Ritva Ketosen puhelinhaastattelu 27.10.2003.
- 26 Lauri Arosen haastattelu 24.8.2003.
- 27 KuUS:n kirje Kuopion kaupungin poliisilaitokselle 5.7.1952.
- 28 Onni Rautavan haastattelu 1.1.2005.
- 29 Savo 24.8.1937.
- 30 KuUS:n johtokunnan prk. 2.9.1937.
- 31 JoUS:n sihteeri Matti Niemisen kirjoittama kirje KuUS:lle 19.5.1946.
- 32 KuUS:n sihteeri Jaakko Meklinin kirje JoUS:lle 20.3.1946.
- 33 Itkonen, Hannu: Kenttien kutsu – tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Turku 1996.
- 34 Matkaniemi, Tero: Kuopion Uimaseuran satavuotinen taival 1904–2004. Kuopio 2004.
- 35 Onni Rautavan haastattelu 1.1.2005.
- 36 Suomen Uimaliiton kutsukirje Simo Kosmalle uintileirille Vierunmäelle 30.6.1947.
- 37 JoUS:n kirje KuUS:lle 19.5.1946.
- 38 KuUS:n johtokunnan prk. 16.8.1946.
- 39 JoUS:n sihteeri Matti Niemisen kirjoittama kirje KuUS:lle 19.5.1946.
- 40 Kuopio–Joensuu–Varkaus-uintiottelun säännöt 25.5.1955.
- 41 Kari, Kaarina ja Lahtinen, Väinö: Terveysoppi. 1961, 46.
- 42 Joensuun Uimaseuran sihteeri Paavo Niemisen kirje KuUS:lle 30.6.1947.
- 43 Martti Väinämön haastattelu 11.1.2003.
- 44 JoUS:n kirje KuUS:lle 20.5.1947.
- 45 KuUS:n johtokunnan prk. 15.1.1948.
- 46 Savo 24.8.1954.
- 47 Onni Rautavan haastattelu 1.1.2005.
- 48 Simo Kosman haastattelu 25.1.2003.
- 49 Savo 19.8.1945.
- 50 JoUS:n kirje KuUS:lle 28.12.1949.
- 51 KuUS:n johtokunnan prk. 2.5.1957.
- 52 KuUS:n johtokunnan prk. 22.4.1958.
- 53 KuUS:n johtokunnan prk. 13.8.1958.
- 54 KuUS:n johtokunnan prk. 12.5.1959.

- 55 KuUS:n johtokunnan ptk. 9.1.1957.
- 56 KuUS:n johtokunnan ptk. 7.9.1961.
- 57 Uintilehti nro 2., 1961.
- 58 Iisalmen Sanomat 7.7.1962.
- 59 Karjalainen 29.7.1966.
- 60 KuUS:n tk.:t 1961–1964.
- 61 Risto Finnen haastattelu 19.10.2003.
- 62 Savo 21.6.1971.
- 63 Savon Sanomat 22.1.1974.